

Kristin Thompsonová

Harry Potter a dvanáct let Chlapectví

Úvod

Srovnání dvou v názvu zmíněných děl, CHLAPECTVÍ (2014) a série HARRYHO POTTERA (2001 až 2011), se přirozeně nabízí už proto, že v obou případech byli představitelé hlavních rolí na začátku natáčení dětmi a postupně dospívali úměrně k odvíjejícímu se času syžetů obou děl. Když se CHLAPECTVÍ objevilo v kinech, někteří kritici jej přirovnávali k několika starším filmům. Jiní zase zřejmě věřili, že jde o něco zázračného a originálního. Jedním z cílů této eseje bude zasadit film do historického kontextu. Počítat při natáčení s viditelným stárnutím mladých herců (nebo i těch starších) v průběhu jednoho filmu nebo celé série je formální volbou, stejně jako by jí bylo zobrazení tří stádií života postavy za použití tří hereček — dítěte, dospělé ženy a stařeny. Taková volba ovlivní podobu filmu, jak se čas vyprávění bude odvíjet i jak film budou vnímat diváci. Fenomén Ellara Coltranea jako herce, jenž se účastnil natáčecího procesu po dobu dvanácti let, byl novináři neustále zmiňován jako významný faktor překvapivého úspěchu filmu a jeho nominace na Oscara. Na druhou stranu si diváci snadno povšimnou, je-li jedna stárnoucí postava ztvárněna několika různými herci, přičemž toto zjištění na ně může nezávisle na vůli filmařů působit poněkud rušivě.

Jako opakovaně používaný formální prostředek je zahrnutí procesu stárnutí do filmu také konvencí filmařskou. Jistě, jde o konvenci zřídka kdy využívanou, byť v televizi přece jen běžnější. Úspěšná televizní dramata či komedie se někdy protáhnou na několik let a herci v nich obsazení stárnou spolu s nimi. Příkladem, který zůstává ve všeobecném povědomí, neboť jeden z jeho herců se stal význačným režisérem, může být THE ANDY GRIFFITH SHOW (1960 až 1968). Ron Howard, představitel syna hlavního hrdiny, začal točit ve věku šesti let a v závěrečné epizodě mu bylo čtrnáct. K roli se vrátil v televizním snímku RETURN TO MAYBERRY (1986), kdy už mu bylo dvaatřicet.

Stárnoucího herce nelze ani zdaleka považovat za neznámý filmový prostředek, i přesto, že se ve fikčních celovečerních filmech nevyskytuje tak často. Hlavní odlišností CHLAPECTVÍ je stárnutí prezentované v rámci jediného filmu, zatímco jinde se jej využívá

v rámci sérií celovečerních filmů natáčených během řady let. Spíše než u herců se podobný přístup používá u skutečných lidí, v dokumentech. Nadšení z CHLAPECTVÍ je nejspíš částečně způsobeno chybějícím povědomím o starších příkladech a předpokladem, že jde o postup pro Linklaterův film jestli ne zcela specifický, tak přinejmenším vzácnější, než ale ve skutečnosti je. Tato esej se nesnaží o vyjmenování všech myslitelných příkladů filmového stárnutí, ale zmiňuje jich dostatečně velké množství na to, aby bylo CHLAPECTVÍ možné považovat především za obměnu drobné kinematografické tradice.

Sledovat, jak dětští herci ve svých rolích postupně vyrůstají a ti dospělí v nich stárnou, má jistě něco do sebe. Vzhledem k tomu, jak narůstá význam sequelů, sérií a seriálů v mainstreamovém hollywoodském filmu, se s tímto prostředkem budeme v budoucnu pravděpodobně setkávat ještě více. Příklady z poslední doby zahrnují STAR WARS: SÍLA SE PROBOUZÍ (2015), kde Harrison Ford, Carrie Fisherová a Mark Hamill hrají své postavy 38 let po uvedení původních STAR WARS (1977), a CREED (2015) se Silvestrem Stallonem opět v roli Rockyho Balboa 39 let po snímku ROCKY (1976).¹⁾

Filmové natáčení, rok za rokem

Zdá se, že diváci, kteří CHLAPECTVÍ zhlédli na premiérovém promítání na Sundance v lednu 2014, na film šli bez vědomí toho, že se natáčel po etapách rozložených do dvanácti let. Teprve recenze snímku veřejnost obeznámily s tím, že Richard Linklater vlastně zaznamenal, jak herci, a především ústřední postava filmu, chlapec Mason, během bezmála tří hodin snímku zestárli. Výsledkem byla záplava nadšených reakcí jak ze strany kritiků, tak i milovníků uměleckého filmu. U mainstreamovějšího publika, které na CHLAPECTVÍ vyrazilo až potom, co oscarové vzrušení nabralo plné obrátky, byla už odezva poněkud vlažnější. (Na *Rotten Tomatoes* má film co do hodnocení oblíbenosti od kritiků 98 % a od fanoušků 81 %.²⁾ Od svého uvedení v červenci 2014 až do oscarového ceremoniálu z 22. února 2015 byl snímek považován za jednoho z favoritů soutěže.

Oscarová kampaň filmu se ke konci posunula poněkud záhadným směrem. Ze snímku, jehož unikátnost měla spočívat v intimním portrétu chlapce vyrůstajícího v nestabilní rodinné situaci, se najednou stal „příběh každého z nás“, jako kdyby snad šlo o příběh tak univerzální, že jsme se v něm všichni mohli najít. Rozkládací dvojstrana časopisu *Hollywood Reporter* z 20. února (na které najdeme fotografie z jednotlivých let natáčení) je moc velká na to, abychom ji zde reprodukovali, nicméně **obr. 1** ukazuje horní část pravé strany.

1) Tato esej vznikla jako příspěvek na blogu, o který se od roku 2006 dělím s Davidem Bordwellem. Původní verze byla pro překlad a publikaci textu zde opatřena novým úvodem. Viz Kristin Thompson, 'Harry Potter and the Twelve-Year Boyhood,' 15. března 2015, *Observations on Film Art*, <<http://www.david-bordwell.net/blog/2015/03/15/harry-potter-and-the-twelve-year-boyhood/>>, [cit. 13. 1. 2016].

2) 'Boyhood,' 2014, *Rotten Tomatoes*. Online: <<http://www.rottentomatoes.com/m/boyhood/>>, [cit. 10. 1. 2016]. Pozn. redakce: *Rotten Tomatoes* jsou internetové stránky, které shromažďují data o kritických a diváckých hodnoceních, přičemž autorkou uváděná data nejsou průměrem z kritiky či diváky udělených hodnocení na několikastupňové škále, nýbrž procentuálním zastoupením počtu pozitivních hodnocení (líbí se, film má jakékoli nadprůměrné hodnocení) v poměru k počtu negativních hodnocení (nelíbí se, film má jakékoli podprůměrné hodnocení).

Obr. 1. Část z reklamy zvažující ocenění CHLAPECTVÍ z *The Hollywood Reporter* (20. února 2015).

I když jsem tedy také odmaturovala a odešla na univerzitu, prakticky nic z dějové linie CHLAPECTVÍ mi můj život od šesti do osmnácti nepřipomnělo. Možná, že film mluvil více k mužům, již v dětství zažili rozvod rodičů, fyzické týrání, časté stěhování se do nového domova apod., a tak si ho užili víc než já. Anebo možná méně. I když nám řada kritiků tuhle myšlenku vnucovala, neshledávám příliš věrohodným vysvětlení filmu jako všeobecně platného obrazu lidské povahy.

Film byl pro mne zábavný až někam k poslední hodině, kdy jsem si uvědomila, že Mason zůstane vcelku pasivní a rozmrzelý až do konce. Jeho sestra Sam a matka Olivie mi jako postavy přišly zajímavější, jelikož měly nějaké cíle, vyhraněné názory (ať už dobré či špatné), dělaly chyby, něčeho dosáhly a podobně.

Jako herec tráví Ellar Conrane většinu času nasloucháním tomu, co mu říkají ostatní herci. Škála jeho reakcí je omezená a její součástí je obvykle vcelku neutrální výraz. Dokonce mi připadá, že jeho výkon je dokonalou ilustrací Kulešovova nejslavnějšího, byť ztraceného experimentu: toho, ve kterém byl údajně tentýž záznam herce Ivana Možžuchina s pohledem upřeným mimo plátno sestříhán spolu s různými záběry — na chléb, mrtvou ženu, hrající si dítě — na věci, které by v člověku logicky evokovaly odlišné emoce. Diváci prý chválili Možžuchinův výkon a tvrdili, že obdivuhodně vyjadřoval hlad, smutek a štěstí. Zprávy o tom, na co se Možžuchin „díval“, se liší a je možné, že experiment

byl jen nikdy nerealizovaným plánem. Ať už to bylo tak či tak, samotný princip zní věrohodně. Co si v záběru najdeme, závisí na záběrech, jež mu předcházejí a následují po něm.³⁾

Něco podobného se myslím stalo v CHLAPECTVÍ. Spolu s Coltranem ve scénách hráli ostřílení profesionální herci a k tomu Lorelei Linklaterová jako Sam. Diváci si možná představovali, jak by dítě reagovalo na události ve scéně, a náležité emoce četli v Coltraneově často netečné tváři. V opačném případě by bylo těžké pochopit, proč by lidé po zhlédnutí vcelku dobrého uměleckého filmu, jenž nabídl detailní realistickou studii jedné rodiny během období dvanácti let, považovali CHLAPECTVÍ za tak dojemné a historicky významné dílo.

Odložíme-li stranou odvolávání se na „příběh každého z nás“, nabízí Linklaterův film unikátní případ celovečerního filmu skutečně natočeného během dvanácti let popisovaných v jeho příběhu, který umožňuje hercům, nejvýrazněji pak těm mladým, zestárnout přímo před našima očima. To je samo o sobě působivé — producent / režisér / scenárista Linklater zvládl udržet tah na bránu, jak co se týče financování, tak spolupráce s herci během celých dvanácti let. Nemám v úmyslu tento úspěch jakkoliv snižovat, jen se jej snažím zasadit do kontextu.

Moment, uniklo mi něco?

David Bordwell poukazuje na to, jak inovativní, z určitého hlediska dokonce experimentální filmy tuto svou stránku často kompenzují tím, že v jiných svých aspektech naopak na zavedené postupy o to významněji spoléhají. Skoky z jednoho roku do druhého jsou sice poněkud dezorientující, ale Linklater se nám snaží pomoci. Využívá starého prostředku pokaždé se měnících účesů postav (**obr. 2**), plynutí času dokonce zdůrazňuje scénou, kdy Masona ostříhají proti jeho vůli dohola. Masona také charakterizuje docela standardními zkratkami. V úvodu zdánlivě pohledem rozjímá nad smrtí, když pohřbívá mrtvého ptáka. Zobrazení Masona jako tak trochu rebela je rovněž dost konvenční — prohlíží si polonahé modelky v katalogu, nechá se navést do sprejování graffiti, místo uklízení stolů při práci v místní restauraci flirtuje se servírkou. Kromě inovativního prvku herce stárnoucího v průběhu filmu tak není nijak zvlášť originální postavou.

Myslím si však, že Linklater v CHLAPECTVÍ pracuje s něčím mnohem zajímavějším a spíše než stárnutí herců se to týká struktury vyprávění. Film vypráví záměrně útržkovitý příběh. Každý z ročních segmentů je očividně zlomkem života postav, tvůrci se ale moc nesnažili mezery mezi nimi překlenout, a vytvořit tak konvenční proud vyprávění. Nenajdeme zde žádné dialogové háčky tvořící hladké přechody ani žádné zjevné dlouhodobé cíle, jen na Masonovi vidíme nevyjádřenou touhu dát svému životu smysl a na Olivii snahu zajistit pro svou rodinu šťastnou budoucnost. A co je zcela evidentní, události, které by normálně byly nějak dovysvětleny nebo motivovány, se prostě přejdou. Stříhy z jednoho segmentu do dalšího jsou někdy trhavé a jindy tak nepatrné, že si hned neuvedomíme, že

3) Viz David B o r d w e l l, 'They're looking for us,' 23. července 2010, *Observations on Film Art*, <<http://www.davidbordwell.net/blog/2008/09/19/theyre-looking-for-us/>>, [cit. 11. 1. 2016].

Obr. 2. Proměňující se účesy, jež pomáhají rozpoznat průběh let.

jsme ve vyprávění opět o rok poskočili. Jak napsal recenzent Kurt Brokaw, chybí tu „otáčení stránek kalendáře, mezititulky naznačující plynutí času“.⁴⁾

Co se stalo s třetím manželem Olivie? (Zde vycházím z předpokladu, že starší Mason byl jejím prvním manželem.) Před sňatkem jej vidíme na večírku a působí docela solidně. V pozdějším segmentu už je za něj Olivia provdaná. Dál už se s ním nesetkáme, až na jednu večerní scénu, kdy sedí na verandě, popíjí pivo a spílá Masonovi za pozdní příchod. Stane se z něj snad další opilý násilník jako z manžela druhého? Místo toho prostě zmizí. Je možné, že herec, který hrál jeho roli, v reálu jen odpadl, v takovém případě by ovšem bylo vcelku snadné zmínit se o jeho smrti nebo odchodu — o čemkoliv, co by objasnilo jeho zmizení. Žádného vysvětlení se ale nedočkáme. (V pozdějším rozhovoru s otcem se Mason zmiňuje o „průvodu opilých pitomců“, kterému ho matka vystavovala.)

Podobná situace nastává, když Olivia utíká z domova svého druhého, vskutku násilného manžela a vezme s sebou Sam a Masona, ale jejich dva nevlastní sourozence nechá na místě — jako diváci si o ně děláme starosti. Sam je rozrušená a prosí matku, aby je vzala s sebou, ale Olivia se zajímá jen o to, jak utéci s vlastními dětmi. Vybijte si teď na nich jejich otec svůj vztek? Bude jim i nadále ubližovat, nebo se děti nějak osvobodí? To jsou všechno důležité otázky, obzvlášť po dosti dlouhé napínavé scéně, v níž Olivii i všem čtyřem dětem její opilý muž vyhrožuje. V konvenčním vyprávění bychom na tyto otázky s největší pravděpodobností dostali nějakou odpověď.

4) Kurt Brokaw, Linklater's 12+ Year Gamble on "Boyhood" Pays Off. 5. června 2014, *The Independent*, <http://independent-magazine.org/2014/06/boyhood_review_richard-linklater_patricia-arquette_ethan-hawke_kurt-brokaw/>, [cit. 29. 1. 2016].

Dalším bodem syžetu, který mi vrtal hlavou, bylo náhlé rozšíření vyprávění o náboženský rozměr, když se Mason starší, jenž dosud neprojevoval žádné náboženské sklony, přižení do velice křesťansky založené rodiny. Stane se Mason starší také věřícím, nebo se jen vyhne sporům a bude chodit do kostela s manželkou a jejími rodiči?

Nejen na tyto otázky jsem ve filmu nedostala odpověď. Zjevně tu ale nejde o nějaké lajdácké vyprávění, nýbrž o systematickou strategii. Linklater nás s každým skokem nutí k tomu, abychom sami přišli na to, ve které fázi života postav se zrovna nacházíme — kde právě bydlí, kdo ještě stále patří do jejich příběhu a kdo z něj už odešel.

Skutečně jsem nikdy neviděla film, který by takto dokázal stlačit čas a tím nám živě evokovat, kolik lidí do našich životů vstoupí a zase z nich odejde; někteří z nich se později objeví znovu, jiní už nikoliv. Nedávno mne kontaktoval vzdálený příbuzný, se kterým jsem poté, co se moje rodina odstěhovala na středozápad v roce 1963, ztratila kontakt. Jako penzista začal chodit na filmový kurz, kde dostal k četbě *Umění filmu*. Rozhodl se tedy zjistit, jestli jeden z autorů není náhodou jeho příbuzný. Ukázalo se, že aniž bychom to o sobě věděli, oba po desetiletí bydlíme ve Wisconsinu, on v Milwaukee a já v Madisonu. Podobné věci se lidem stávají a připadají nám stejně nečekané a překvapivé jako v Linklaterově filmu. S *tímto* se ztotožnit určitě dokážu.

Myslím, že jsem se ještě nesetkala s narativním filmem vyrobeným v rámci amerického produkčního systému nebo na jeho okraji, který by pracoval s tolika mezerami a v němž by chybělo tolik spojnic v řetězci příčin a následků. Právě to je podle mého názoru tím opravdu inovativním prvkem CHLAPECTVÍ, ačkoli nejde o věc, kterou by publicisté divákům či oscarovým akademikům dokázali „prodat“.

Přímo před vašima očima

Když jsem slyšela o nejslavnějším aspektu CHLAPECTVÍ, hned mne napadlo „to jsem viděla v sérii HARRYHO POTTERA“. Nebyla jsem s touto myšlenkou zdaleka první. Brzké, nejspíš první propojení „chlapce“ s „chlapcem, který přežil“ se objevilo v rámci propagační kampaně filmu. Od 4. do 10. července 2014 běželo v IFC centru v New Yorku všech osm potterovských filmů v řadě, jako část série „na počest uvedení CHLAPECTVÍ Richarda Linklatera“.⁵⁾ IFC samozřejmě film financovala a do amerických kin jej uvedla 11. července

Obr. 3. Tweety Davida Eldricha o tralierovém *mash-upu* CHLAPECTVÍ a HARRYHO POTTERA a následovná diskuse.

5) "Harry Potter: Hogwarts and All," 4.–10. července 2014, IFC Center, <<http://www.ifccenter.com/series/harry-potter-hogwarts-and-all/>>, [cit. 24. 2. 2015].

2014. Geniální! Jak by řekl Harry. A potom to na internetu vzali do svých rukou profesionální i amatérští fanoušci. 15. července nadhodil možnost *mashupu* CHLAPECTVÍ a HARRYHO POTTERA (obr. 3) David Ehrlich (mimo jiné kritik na volné noze a editor filmové rubriky časopisu *Time Out NY*).⁶⁾

Když už jednou takový návrh na internetu padne, to by bylo, aby se nenašel někdo, kdo by hozenou rukavici nezvedl. Hned 23. července tedy Chris Wade zveřejnil POTTERHOOD („Potterství“) na kulturním blogu *Browbeat* online magazínu *Slate*.⁷⁾ Další mashup se stejným názvem se objevil na *IGN*⁸⁾ 6. února 2015. Hned v patách mu byl UPŘÍMNÝ TRAILER — CHLAPECTVÍ od Screen Junkies na *YouTube*⁹⁾ 10. února 2015, kde HARRYHO POTTERA zmiňují. Sekvence pěti po sobě následujících titulků a záběrů srovnává film se sérií (obr. 4–8).

Navazující pokračování filmů s Harrym Potterem jsou jen tím posledním a nejznámějším z příkladů. V historii najdeme další série o dospívání a dokonce i série o dospívání a stárnutí, k nimž se ostatně odkazuje Christopher Campbell ve svém prvním komentáři pod Ehrlichovým tweetem.

- 6) David Ehrlich, tweet ze dne 15. července 2014, s reakcemi 15.–23. července 2014, *Twitter*, <<https://twitter.com/davidehrlich>>, [cit. 24. 2. 2015].
- 7) Chris Wade, 'A *Boyhood* and *Harry Potter* mashup twelve years in the making,' 23. července 2014, *Browbeat*, <http://www.slate.com/blogs/browbeat/2014/07/23/potterhood_trailer_a_boyhood_harry_potter_mashup_12_years_in_the_making.html>, [cit. 24. 2. 2015].
- 8) 'The Original *Boyhood* — *Harry Potter* vs. *Boyhood* Trailer Mashup,' 6. února 2015, *IGN*, <<http://www.ign.com/videos/2015/02/06/the-original-boyhood-harry-potter-vs-boyhood-trailer-mash-up>>, [cit. 24. 2. 2015].
- 9) Screen Junkies, 'Honest Trailers — *Boyhood*,' 10. února 2015, *YouTube*, <<https://www.youtube.com/watch?v=SSZglWy7H0k#t=118>>, [cit. 24. 2. 2015].

Obr. 4–8. UPŘÍMNÝ TRAILER — CHLAPECTVÍ od Screen Junkies zahrnuje krátký segment odkazující na sérii HARRYHO POTTERA.

Jednoho takového předchůdce zmiňuje kritik Justin Chang:

Pokud jsou Linklaterovy filmy „PŘED...“¹⁰⁾ variacemi na Rohmera, každý z nich rozkošně upovídánou etudou o dvou postavách, rozehranou na pozadí idylického Starého světa, u CHLAPECTVÍ jde potom jednoznačně o poctu Truffautovi, jenž režíroval pravděpodobně nejlepší film o neklidném mládí vůbec, NIKDO MNE NEMÁ RÁD. Dlouhodobá spolupráce francouzského mistra s hercem Jeanem-Pierrem Léaudem v roli Antoina Doinela působí jako raný vzor pro společné dílo Linklatera a Coltranea.¹¹⁾

Všechno je to ale ještě zamotanější — Doinelovu sérii zmínili v jednom z rozhovorů s Danielem Radcliffem a jeho reakce byla: „Viděl jsem jen NIKDO MNE NEMÁ RÁD. Zajímavé ale je, že mne o to požádal Alfonso Cuarón při natáčení třetího HARRYHO POTTERA. Jako inspiraci pro Harryho a jeho pocit úzkosti.“¹²⁾

Truffautova doinelovská série trvala dlouhých dvacet let, byť se nejednalo o každoroční příspěvky: NIKDO MNE NEMÁ RÁD (1959), ANTOINE A COLETTE (1962, krátký film zahrnutý do filmové antologie LÁSKA VE DVACETI LETECH), UKRADENÉ POLIBKY (1968), RODINNÝ KRB (1970) a LÁSKA NA ÚTĚKU (1979). Na rozdíl od potterovské série nebyly tyto filmy dopředu koncipovány jako skupina. Truffaut je čas od času zařadil mezi své ostatní filmy. V kinech se objevovaly po některých jeho nejlepších dílech — UKRADENÉ POLIBKY po filmu NEVĚSTA BYLA V ČERNÉM (1968), RODINNÝ KRB po DIVOKÉM DÍTĚTI (1970) a LÁSKA NA ÚTĚKU po ZELENÉM POKOJI (1978). Tenkrát byly považovány za Truffautovy pauzy po náročném projektu. Žádné z pokračování sice nedosáhlo kvalit prvního filmu, ale aspoň jsme viděli Jeana-Pierra Léauda vyrůstat.

Jiní kritici zmiňují sérii později nazývanou UP, původně televizní program s názvem SEVEN UP! (1964), režírovaný Paulem Almondem. Program se skládal z rozhovorů se čtrnácti sedmiletými dětmi. Michael Apted v sérii opakující se po sedmi letech dále pokračuje, vše odstartovalo 7 PLUS SEVEN (1970) a posledním dílem bylo zatím 56 UP (2012). Jeden z účastníků nadobro odpadl, tři některé epizody vynechali, 56 UP ale obsahuje rozhovory se třinácti z původních čtrnácti, což je nemalý úspěch v záznamu procesu stárnutí během osmačtyřicetiletého období (a navíc stále pokračuje).

Pro někoho bylo sledování série silným zážitkem. Roger Ebert na ni napsal dvě čtyřhvězdičkové recenze, první v roce 1998¹³⁾ a druhou v lednu 2013,¹⁴⁾ několik měsíců před

10) Pozn. redakce: Naráží se na trojici filmů Richarda Linklatera PŘED ÚSVITEM (1995), PŘED SOUMRAKEM (2004) a PŘED PŮLNOČÍ (2013), které sledují stejnou dvojici hrdinů reprezentovaných stejnými dvěma herci v různých časových obdobích během krátkého časového úseku (noc, odpoledne, večer).

11) Justin Chang, 'Richard Linklater on "Boyhood," the "Before" Trilogy and the Luxury of Time,' 25. června 2014, *Variety*, <<http://variety.com/2014/film/news/richard-linklater-boyhood-ethan-hawke-patricia-arquette-1201243485/>>, [cit. 24. 2. 2015].

12) Steve Daly, 'Daniel Radcliffe bares his ... thoughts,' 11. července 2007, *Entertainment Weekly*, <<http://www.ew.com/article/2007/07/11/daniel-radcliffe-bares-histhoughts>>, [cit. 24. 2. 2015].

13) Roger Ebert, 'The Up Documentaries,' 25. října 1998, *RogerEbert.com*, <<http://www.rogerebert.com/reviews/great-movie-the-up-documentaries-1985>>, [cit. 24. 2. 2015].

14) Roger Ebert, '56 Up,' 30. ledna 2013, *RogerEbert.com*, <<http://www.rogerebert.com/reviews/56-up-2013>>, [cit. 24. 2. 2015].

svou smrtí. Označil ji za „inspirativní, až ušlechtilé využití filmového média“. Jde ale o dokumentární sérii, a tedy o ne úplně fér-ové srovnání. Za zmínku však stojí, že když Linklater CHLAPECTVÍ nabízel Jonathanu Sehrigovi, jehož firma IFC předtím produkovala SNÍM ČI BDÍM? (2001), nechal se Sehrig slyšet, že „jediná paralela, která mne napadá, je SEVEN UP!“.¹⁵⁾

Také by mne zajímalo, jestli diváci ve třicátých a čtyřicátých letech minulého století s dojetím i pobavením sledovali, jak Mickey Rooney vyrůstá v sérii o Andym Hardym (obr. 9), od A FAMILY AFFAIR

Obr. 9. Velmi mladý Mickey Rooney v rané fázi série ANDY HARDY.

(1937) k LOVE LAUGHS AT ANDY HARDY (1946), a k tomu ještě obnova ANDY HARDY COMES HOME (1958); celkem šlo o dvacet snímků. Tyto filmy nebyly na začátku zamýšleny jako série, ale jakmile se prokázala popularita hlavní postavy, sekce B studia MGM začala chrlit dva až tři filmy ročně a měla jasný plán pokračovat donekonečna. Jednotlivé filmy měly samostatný příběh, ale náměty se postupnému stárnutí Rooneyho, v době premiéry úvodního filmu sedmnáctiletého mladíka, náležitě přizpůsobovaly.¹⁶⁾

Nic z toho zde nepíši proto, abych Linklaterův film hanila. Jde mi jen o to ukázat, že téměř nic se neobjeví z čista jasna bez historických precedentů nebo vlivu konvencí. Zároveň ale ani jedna ze zde popsaných sérií rozhodně nevyzkoušela přerušování kauzálního řetězce, s nímž pracoval Linklater.

Potterovské pojítko

Ze všech výše zmíněných sérií souvisí HARRY POTTER s CHLAPECTVÍM nejvíce. Čas jejich natáčení se z velké části překrýval a jejich režiséři, bez ohledu na nepoměr mezi financováním obou projektů, stáli před podobnými zásadními výzvami. HARRY POTTER disponoval obrovským rozpočtem zaštitěným firmou Warner Bros., v rozmezí od 100 milionů dolarů na TAJEMNOU KOMNATU (2002) až po 250 milionů dolarů na PRINCE DVOJÍ KRVE

15) Jeremy Kay, 'The making of Boyhood,' 28. listopadu 2014, *Screen Daily*, <<http://www.screendaily.com/awards/the-making-of-boyhood/5080455.article>>, [cit. 24. 2. 2015].

16) I jiné země vyprodukovaly série filmů, ve kterých herci výrazně zestárnou. Díky Anttimu Alanenovi vím, že existuje finská šestidílná série SUOMISEN PERHE („Suominenovi“), natočená mezi roky 1941 a 1959. Jednoho ze členů rodiny, Olliho, hrál Lasse Pöysti, který během série zestárl ze 13 na 32 let a stal se důležitým finským hercem. Alanen říká, že doboví kritici srovnávali SUOMISEN PERHE se sérií o Andym Hardym. To samé platí i o dokumentárních filmech. Jak mne informoval Radomír D. Kokeš, česká filmařka Helena Třeštíková je známá svou časosběrnou metodou natáčení dokumentárních filmů. Kokeš píše (v osobní komunikaci): „Třeštíková současně sleduje řadu autonomních linií svého dokumentaristického zájmu (mezi sledované subjekty patří manželé, zloděj, narkomanka, umělci, chudá žena atd.), které systematicky natáčí celá desetiletí“, a vytváří tak portréty stejných osob v průběhu let kombinací rozhovorů a nearanžovaných záběrů. Srov. <<http://www.kviiff.com/en/programme/film/113477-marcela/>>, [cit. 14. 1. 2016].

(2009).¹⁷⁾ Rozpočet CHLAPECTVÍ se pohyboval kolem pouhých 200 tisíc dolarů na jeden rok a dohromady za dvanáct let tedy včetně postprodukce a dalších výdajů činil okolo 4 milionů dolarů. Jak ale uvidíme, výzvy neměly v případě obou projektů s rozpočtem nic společného.¹⁸⁾

CHLAPECTVÍ jsem viděla až den po předávání Oscarů v místním kině druhého oběhu. S překvapením jsem zjistila, že film odkazuje na Harryho Pottera, i když ne na filmy o něm, nýbrž na knížky. Spolu s dalšími popkulturními a historickými odkazy (scéna s cedulí na trávníku z kampaně Obama-Biden, různé popové písně) nám naznačují, ve kterém z dvanácti let se právě nacházíme.

V první části filmu Olivia čte Masonovi a Sam pasáž z *Harryho Pottera a Tajemné komnaty*. Obálku knížky nevidíme, jde ale o úryvek, který jasně odkazuje na příslušnou část knižní série. *Tajemná komnata* vyšla v USA 2. června 1999. (Zdá se to teď nejspíš neuvěřitelné, ale americká vydání prvních dvou knih měla zhruba roční zpoždění za britskými a současného vydání se v roce 2000 dočkal až *Ohnivý pohár*.) Děti jsou zjevně Harryho fanoušky, protože v témže roce je vidíme v knihkupectví, oblečené do kostýmů, během slavnostního uvedení dílu *Princ dvojí krve* na trh, což nám scénu přesně časově zařazuje do 16. června 2005. Nemyslím si, že série J. K. Rowlingové bylo použito náhodou. Prvních šest knih pokrývá šest školních let Harryho a jeho přátel v Bradavicích, zatímco v sedmém, posledním díle sledujeme jejich snahu zmařit plány zloducha Voldemorta. Všechny díly začínají v létě, často zahrnují i Harryho narozeniny v červenci. Prvních šest končí spolu se školním rokem a v završení dílu sedmého se Harry, Hermiona a Ron vrací do Bradavic porazit Voldemorta.

Jak Linklaterovo dílo, tak filmy s Harrym Potterem se musely vyrovnat s výzvou udržet si dětské herce po celé dlouhé období natáčení. Ani Linklaterův, ani „potterovský“ filmový štáb navíc nezačínal s kompletním scénářem. Scénář CHLAPECTVÍ se psal rok po roce a herci do něj přispívali. První filmy s Harrym Potterem se natáčely předtím, než Rowlingová dokončila své knihy, a autorka jen zřídka poskytovala ostatním informace o tom, co se v nadcházejících dílech stane.

Chlapectví chlapce, který přežil

Dost se toho napsalo o tom, jak Linklater dokázal Coltranea udržet zapáleného pro svůj projekt až do konce. Kdyby se chlapec rozhodl v roli Masona už nepokračovat, bylo by nejspíš po projektu. Nikdo z okolí filmu nikdy ani nenaznačil, že by jej i tak bylo možné dokončit. Neexistovala možnost, jak přimět Coltranea, aby se zavázal na celou dobu projektu, jelikož zákony Kalifornie zakazují filmové smlouvy na dobu delší než sedm kalendářních let. (Takzvaný zákon „De Havilland“ ze čtyřicátých let minulého století je založen na soudním sporu Olivie de Havillandové, který navždy změnil hollywoodský systém smluv; zajímavý příběh sám o sobě.¹⁹⁾)

17) Jde o veřejně přiznané částky z *Box-Office Mojo*, o finanční stránce posledních dvou filmů nám chybí informace. Srov. <<http://www.boxofficemojo.com/movies/?id=harrypotter2.htm>>, <<http://www.boxofficemojo.com/movies/?id=harrypotter6.htm>>, [cit. 29. 1. 2016].

18) Srov. <<http://www.boxofficemojo.com/movies/?id=boyhood.htm>>, [cit. 29. 1. 2016].

S ohledem na toto omezení podepsala produkce s Coltranem smlouvu na prvních sedm let, poté podepsal smlouvu druhou na zbývajících pět let.²⁰⁾ Z právního hlediska existoval moment, kdy se mohl ze spolupráce vyvázat, ale dá se předpokládat, že by ho filmaři nenutili zůstat, pokud by opravdu toužil s projektem skončit.

Lorelei Linklaterová, dcera režiséra, hrála vedlejší, ale důležitou postavu Sam. Zatímco Coltrane nikdy skončit nechtěl, ona v jednu chvíli ano, a souviselo to s Harrym Potterem. Před měsícem to v rozhovoru pro *The Telegraph* přiznal samotný režisér:

Je ironické, že to nebyl Coltrane, kdo by se vzepřel tomuto neobyčejnému závazku, ale Linklaterova vlastní dcera Lorelei. Po třech letech natáčení CHLAPECTVÍ, když jí bylo téměř dvanáct, se zeptala otce: „Mohla by moje postava umřít?“ Linklater dnes říká, že „chtěla skončit,“ ale že „šlo jen o jeden rok.“

Linklater zjistil pravý důvod dceřiny vzpoury až minulý měsíc, když byli v Anglii na návštěvě kulís HARRYHO POTTERA během prohlídky studia Warner Bros. V jedné scéně v CHLAPECTVÍ se Mason a Sam převléknou za své oblíbené potterovské postavy a jdou spolu na půlnoční prodej poslední Harryho knihy. „Lorelei jsem oblékl za profesorku McGonagallovou, i když si teď myslím, že chtěla jít za Hermionu,“ vzpomíná Linklater. „Ty příběhy pro ni byly tak reálné. Myslela si, že dostane dopis z Bradavic, ve kterém jí napíšíou, že může přijet. Myslela si, že by mohla chodit s Harrym Potterem. Ne s Danielem Radcliffem, s Harrym. Myslím, že tím, že jsme tu scénu točili, jí připadalo, že tyhle věci shazujeme, narušujeme její osobní prostor. Tenkrát to nedokázala přiznat. Teď ano.“ Režisér pokrčí rameny, „byl to konflikt mezi tátou a dcerou, ne mezi herečkou a režisérem.“²¹⁾

Zanícený zájem o svět Harryho Pottera u Linklaterovy dcery nutí jednoho k myšlence, jestli nápad na CHLAPECTVÍ nebyl alespoň nevědomky inspirovaný výtvozem Rowlingové. Ve chvíli, kdy byla jednání o podpoře a obsazení filmu CHLAPECTVÍ u konce, v roce 2002, spatřily světlo světa již čtyři knížky a jeden film ze série. Ne že by to pro kterékoliv z mých tvrzení zde bylo podstatné, je to ale zajímavá úvaha. Pokud by to byla pravda, Linklater rozhodně obrátil svůj projekt úplně jiným směrem.

Režisérovi se zjevně podařilo Lorelei přemluvit, aby pokračovala, což bylo jen pro dobro filmu. Mason má spoustu problémů, a kdyby mu měla umřít sestra, mohlo by se to od filmařů jevit jako přehnaná hra na city.

Producenti HARRYHO POTTERA na druhou stranu stáli před reálnou hrozbou nutnosti nahradit některé z dětských herců, uvědomíme-li si, že by těžko bylo možné tak nákladnou a populární sérii ukončit, kdyby se řekněme Daniel Radcliffe nebo Emma Watsonová rozhodli odejít, případně najednou vypadali příliš staří pro svou roli. V Bradavicích je jistě tolik studentů, že by přeobsazení menších rolí proběhlo hladce. Bylo ale důležité zachovat minimálně ústřední a zásadní vedlejší postavy: Harryho, Hermionu, Rona, Freda a George, Ginny, Nevilla, Lenku a Draca. Žádoucí bylo rovněž udržení stejných herců pro

19) 'De Havilland Law,' n.d., Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/wiki/De_Havilland_Law>, [cit. 24. 2. 2015].

20) Kay, 'The making of Boyhood.' <<https://www.youtube.com/watch?v=HjmUJQg2eUw>>, [cit. 29. 1. 2016].

21) David G r i t t e n, 'Boyhood: Richard Linklater Interview,' 9. února 2015, *The Telegraph*, <<http://www.telegraph.co.uk/culture/film/starsandstories/10944351/Boyhood-Richard-Linklater-interview.html>>, [cit. 24. 2. 2015].

role dospělých a ta jedna nezbytná změna, která musela proběhnout, nakonec úspěch série nezhatila.

I když společnost Warner Bros. prozíravě oslovila Rowlingovou s žádostí o odkoupení práv brzy, máloco naznačovalo, že bude první kniha v USA stejně úspěšná jako v Británii. V roce 2011 napsala Rowlingová poučný článek o svém vztahu s hlavním scenáristou série Stevem Klovesem, autorem všech scénářů s výjimkou FÉNIXOVA ŘÁDU. Popisuje jejich první setkání těsně před pracovním obědem s vysokým činitelem velkého studia. (Odehrálo se mezi koncem léta 1997 a začátkem podzimu 1998.) Zmiňuje, že byla vůči Klovesovi ostražitá:

Měla jsem za to, že zmasakruje moje dítě. Šlo o etablovaného scenáristu, to mi nahánělo strach. Taký to byl Američan a naše setkání proběhlo krátce po recenzi první knížky v (myslím) *New Yorkeru*, kde autorovi přišlo nepravděpodobné, že americké publikum porozumí britským slovním obrátům. Je potřeba mít na paměti, že moje první setkání s Warner Bros. neprobíhalo na pozadí ohromného úspěchu mých knih v Americe. I když v Británii už byly mé romány dost populární, v USA bylo vše teprve na začátku a neměla jsem tudíž nic, o co bych opřela svůj názor, že například Hagrida nebude potřeba pro velké plátno „překládat“.²²⁾

Jakkoliv to teď působí zvláště, herci z HARRYHO POTTERA měli původně smlouvu jen na první díl. Kolem třetího, VĚZNĚ Z AZKABANU (2004), už se mluvilo o změně ústředních mladých herců. Když Radcliffe dostal otázku, jestli si na začátku myslel, že bude točit všech sedm dílů, v rozhovoru poznamenal: „Nikdy jsem si nebyl jistý, jestli budu dělat ještě další filmy, kromě prvního a druhého, na které jsem podepsal smlouvu. Od té doby to vždycky bylo: Budeme točit film po filmu“.²³⁾ To naznačuje, že se smlouvy obnovovaly po každém filmu až do konce a že Linklater měl větší šanci udržet si hlavní herce až do konce než producenti HARRYHO POTTERA.

O možnosti odchodu jednoho či více dětských herců během natáčení série HARRY POTTER se skutečně vedla debata. (Citace s daty v závorkách níže pocházejí z novinkové stránky Daniela Radcliffea na *IMDb*, což nám poskytuje užitečné chronologické informace, často jde o abstrakty z placených stránek.)

[5. září 2002] Hvězda z HARRYHO POTTERA, Daniel Radcliffe, se smířil s tím, že vyrostе z role dětského kouzelníka, a to doslova. Třináctiletý herec právě dokončil natáčení druhého dílu adaptace nebyvale úspěšné heptalogie knížek pro děti autorky J. K. Rowlingové, jenže hlas mu už začal mutovat a chlapec roste jako z vody. Daniel říká, „za pár let už se možná změním natolik, že se na roli nebudu hodit — i když Harry v knížkách taky roste“.

22) J. K. Rowling, 'Written By: When Steve Met Jo,' duben/květen 2011, *Bluetoad*, <http://bluetoad.com/display_article.php?id=705240>, [cit. 24. 2. 2015].

23) Steve Daly, "Daniel Radcliffe bares his ... thoughts," 11. června 2007, *Entertainment Weekly*, <<http://www.ew.com/article/2007/07/11/daniel-radcliffe-bares-histhoughts/2>>, [cit. 29. 1. 2016].

Obr. 10–11. Tři hlavní hrdinové vyrůstli mezi KAMENEM MUDRCŮ a VĚZNĚM Z AZKABANU jako z vody.

[22. října 2002] Předpokládá se, že od čtvrtého dílu, plánovaného na rok 2004, se hlavních rolí filmové frančízy HARRY POTTER ujme jiná skupina mladých herců. V úterý to předpověděl Chris Columbus, režisér prvních dvou filmů série. S poznámkou, že ze současných hvězd, Daniela Radcliffa, Emmy Watsonové a Ruperta Grinta, budou příští rok teenageři, Columbus sdělil agentuře Reuters: „Kdybych se vsázel, řekl bych, že po trojce pravděpodobně všichni skončí“.²⁴⁾

Zpoždění kolem třetího dílu opravdu dala hercům čas vyrůst více než mezi prvním a druhým dílem, a rozdíl mezi KAMENEM MUDRCŮ a VĚZNĚM Z AZKABANU, které se odehrávají po dvou letech, je očividný (**obr. 10–11**).

Producentům už v tomto stadiu došlo, že i když byly první dva filmy uvedeny rok po sobě (v listopadu 2001 a 2002), nebude možné toto tempo udržet. Závěrečný film měl také premiéru až v červenci 2011. To znamená, že i když v rámci trvání syžetu Harry a jeho přátelé prožili sedm let, natočení filmů trvalo roků deset. Ve většině případů byla mezi premiérami (obvykle se konaly buď v listopadu, nebo v červnu či červenci) jeden a půl roční až dvouletá mezera.

Následující rok opět přinesl spekulace, tentokrát šlo o tvrzení, že hlavní dětské postavy budou nahrazeny v pátém filmu:

24) 'News for Daniel Radcliffe,' 5. září and 22. října 2002, *IMDb*, <<http://www.imdb.com/name/nm0705356/news?year=2002>>, [cit. 24. 2. 2015].

[18. června 2003] Ačkoliv nám analytici naznačovali, že tři mladé hvězdy filmů o Harrym Potterovi rychle přerůstají své postavy, v úterý Tisková agentura Reuters ocitovala zdroj z branže znalý situace, který se nechal slyšet, že návrat herců ve čtvrtém filmu, *HARRY POTTER A OHNIVÝ POHÁR*, s chystanou premiérou v listopadu 2005, je pravděpodobný. Tou dobou už Danielu Radcliffovi, představiteli Harryho Pottera, bude 16 let. Reuters citoval výrok Seta Siegela, zakladatele licenční a marketingové konzultační skupiny Beanstalk, ve kterém varoval, že pokud nebudou hvězdy nahrazeny mladšími herci, „licence přijde na buben“. Wendi Greenová, agentka dětských herců pracující pro Abrams Artists Agency, řekla agentuře: „Když [budou] moc staří, děti se s nimi přestanou ztotožňovat.“²⁵⁾

Tom Felton, jenž v celé sérii hrál mladého padoucha Draca Malfoye, v rozhovoru z roku 2011 prohlásil: „Všichni jsme měli strach, že se nás po čtvrtém filmu zbaví a začnou znovu s novými dětmi. Takže ano, jsme velmi pyšní na to, že jsme zůstali až do konce.“²⁶⁾

Fámy o odchodu Radcliffa nebo ostatních pokračovaly i v pozdějších fázích série:

[4. března 2007] Zástupce Daniela Radcliffa potvrdil, že britský herec podepsal angažmá v závěrečných dvou filmech série *HARRY POTTER*. [...] Tato veleúspěšná licence, pokračující letos svým pátým dílem *HARRY POTTER A FÉNIXŮV ŘÁD*, celosvětově utržila na vstupném 3,5 miliardy dolarů. Rowlingová nedávno oznámila datum vydání sedmé a závěrečné knihy série, *Harry Potter a Relikvie smrti* — 21. července —, ale začátek natáčení filmu zatím oficiálně stanoven nebyl.²⁷⁾

Před uvedením závěrečného filmu nám Kloves prozradil, že odchod představitelů hlavních postav by v sérii způsobil další dramatické zvraty:

Vždycky to byla Emma, o kom jsme si mysleli, že odejde, a já vždycky říkal, že pokud jedno z dětí skončí, odejdu taky. A byl bych to udělal, protože jsem chtěl psát jen pro tuhle trojku. Vlastně jsem docela v šoku, že nakonec všichni zůstali. Tohle je na celé sérii ta nejpodstatnější věc.²⁸⁾

Pokračování Klovesovy účasti na projektu bylo zjevně klíčové nejen pro zachování konsistentního tónu série, ale i díky vzájemnému porozumění mezi ním a Rowlingovou, jež utužovalo její důvěru, že s knížkami bude zacházeno s respektem.

25) 'News for Daniel Radcliffe,' 18. června 2003, *IMDb*, <<http://imdb.com/name/nm0705356/news?year=2003>>, [cit. 24. 2. 2015].

26) Alex Winhouse, 'Harry Potter Stars Feared Being Replace, Reveals Tom Felton,' 21. června 2011, <<http://www.gigwise.com/photos/64162/13/Harry-Potter-Stars-Feared-Being-Replaced-Reveals-Tom-Felton>>, [cit. 24. 2. 2015].

27) 'News for Daniel Radcliffe,' 4. března 2007, *IMDb*, <<http://www.imdb.com/name/nm0705356/news?year=2007>>, [cit. 24. 2. 2015].

28) Steve Kloves, 'Steve Kloves Talks Harry Potter, 2011, *Empire*. <<http://www.empireonline.com/interviews/interview.asp?IID=1311>>, [cit. 24. 2. 2015, již není online]. Nyní dostupné v online archivované podobě na adrese <<https://web.archive.org/web/20120120235532/http://www.empireonline.com/interviews/interview.asp?IID=1311>>, [cit. 29. 1. 2016].

Filmaři si dokázali udržet všechny významné dětské členy štábu, a to spolu se spoustou bezejmenných postav na pozadí, které by i milovníci knížek stěží identifikovali. Jen o jednoho relativně důležitého dětského herce série přišla: Jamie Waylett, představitel Vincenta Crabbea, jednoho ze dvou Dracových grázlovských poskoků, odpadl před finálním filmem. Jinou možnost neměl, Waylettův odchod způsobil první z jeho hned několika střetů se zákonem. Došlo k němu v dubnu 2009 a během natáčení částí RELIKVIÍ SMRTI (2010–2011) byl zrovna ve vězení. I přes svou výraznost a dominantní úlohu v několika scénách je naštěstí Crabbe docela bezvýznamná postava (je to ten obtlouštělý mladík na **obr. 15** s Dracem, v závěrečné scéně KAMENE MUDRCŮ). Jiný student Zmijozelu, Blaise Zabini, kterého krátce zahlédneme v předchozím PRINCI DVOJÍ KRVE, převzal Crabbeovu úlohu druhého Dracova ranaře. Při té mele, která panuje v posledním filmu — a s tím, jak relativně málo se toho odehraje v Bradavicích — si většina diváků náhrady pravděpodobně ani nevšimla.

Vzhledem k povedenému castingu byla téměř úplná stabilita obsazení dětských rolí šťastnou volbou. I role dospělých byly stejně dobře obsazeny, tedy až na Richarda Harrise, který byl jako Brumbál v prvních dvou filmech viditelně zesláblý a nebylo reálné očekávat, že se dožije konce série. Od třetího dílu Harrise nahradil Michael Gambon a zdá se, že tato změna neměla postřehnutelný negativní dopad na popularitu filmů. Krátkodobé smlouvy velkého počtu dětských herců v sérii s Harrym Potterem byly tedy minimálně stejně náročnou ekvilibristikou jako udržet oba hlavní dětské herce CHLAPECTVÍ u projektu až do konce.

Konec je v nedohlednu

První film, KÁMEN MUDRCŮ, měl premiéru v listopadu 2001. Mezitím už vyšly čtyři ze sedmi knih, nejnovější byl tehdy *Ohnivý pohár* z června 2000. Zbylé tři knihy, všechny značně rozsáhlé, měly teprve vyjít.

Tak jako tak, dějový vývoj celé knižní série už byl v té době naplánován. Všichni, kdo romány četli, vědí, že jejich způsob vyprávění je šíleně spleťtý a že Rowlingová zabydla svůj fikční svět desítkami postav a stovkami zákonitostí. Lidé či předměty se v některých případech představí velmi brzy, do děje se aktivně vrací mnohem později a teprve až pak je vyprávění odhalí jako důležité. Gellert Grindelwald je například zmíněný na zadní straně Brumbálovy kartičky přibalené k čokoládové žabce, kterou si Harry Potter koupí v prvním díle. Píše se o něm, že byl temný čaroděj, jehož Brumbál porazil v roce 1945. Na první pohled to působí jako nepodstatná zajímavost, dokud v závěrečné knize nezjistíme, že Grindelwald byl jakýmsi předchůdcem Pána zla Voldemorta. Býval Brumbálovým přítelem během ředitelova nečekaně temného mládí a jde o klíčovou postavu v historii bezové hůlky, jedné ze tří Relikvií v názvu posledního dílu knihy.

I bez jakéhokoli povědomí o autorčině postupu psaní je zřejmé, že musela mít celé dílo předem podrobně promyšlené. Vážně je to tak:

Rowlingová dostala nápad na sérii v roce 1990 na cestě vlakem. Od úplného začátku zamýšlela romány jako sedmidílnou sérii. Než vůbec začala psát, strávila pět let

promýšlením zápletek a laděním postav. Dokonce nejdřív vytvořila kompletní životopisy svých postav. Rowlingová je pečlivá až puntičkářská spisovatelka, jež napsala ne méně než 15 verzí první kapitoly *Harryho Pottera a Kamene mudrců*.²⁹⁾

Když se tedy Rowlingová setkala s Klovesem na zmíněné schůzce, věděla už dost o tom, jak se série bude vyvíjet a jak skončí. Hned od začátku procesu vytváření scénáře dala autorka Klovesovi svůj e-mail pro potřeby konzultací a čas od času se i účastnila setkání nad scénářem. Klovesovi ale neřekla, co se v teprve chystaných knihách stane:

Steve se mne někdy vyptával na pozadí postav, jindy na to, jestli věty, které jim napsal, odpovídají tomu, co se jim stalo, nebo tomu, co mělo teprve přijít. Jen zřídka se vydal špatným směrem, vlastně si vybavuji jen jednu takovou situaci. Měl fenomenální instinkt ohledně podstaty postav; vždycky to zlehčuje, ale některé jeho tipy o tom, co se stane, byly velmi přesné.

Zrovna jsem si vzpomněla na tu jedinou věc, co netrefil, a bylo to tenkrát legrační. Byli jsme v ateliéru Leavesden na čtení scénáře *PRINCE DVOJÍ KRVE*, pro jednu jsme seděli vedle sebe, ve stejné místnosti. Úplně poslední verzi scénáře jsem nečetla, takže jsem jej v tu chvíli slyšela poprvé. Když se Brumbál rozvzpomínal na krásnou dívku, kterou znal v mládí, napsala jsem na svůj scénář „Brumbál je gay“ a posunula jsem ho směrem ke Stevovi. Chvilku jsme jen tak seděli a rošťácky se uculovali.

Nemyslím si, že by na mne kdy tlačil, abych mu prozradila, co přijde potom. Když si na to vzpomenu, vlastně je to zvláštní; i když mám pocit, že jako kolega spisovatel asi rozuměl tomu, že jsem potřebovala prostor. V jednu chvíli mi novináři prohlíželi odpadkové koše; držením jazyku za zuby jsem si doprávala tvůrčí svobodu. Nechtěla jsem, aby mne svazovala vysoká očekávání, která bych sama vyvolala; chtěla jsem mít volnost rozmyslet si svá rozhodnutí. Pár věcí jsem ale Stevovi řekla. Obvykle jsem se mu svěřovala, na čem zrovna pracuji. Vybavuji si, jak jsem mu během práce na *Ohnivém poháru* psala, že píšu o Hagridově osobní historii, již bych chtěla do knihy začlenit, ale nebyla jsem si jistá, jestli to nezabere moc místa v knize, která už i tak byla dost dlouhá. Psal mi zpátky: „O Hagridovi toho člověk neví nikdy dost. Dej to tam.“ Tak jsem ho poslechla.³⁰⁾

Při práci na *CHLAPECTVÍ* Linklater věděl, kolik let mu natáčení zabere, ale scénář psal sám, za pochodu. Příběh upravoval tak, aby odpovídal proměnám hlavního herce. V reálném životě se Coltrane začal zajímat o fotografii, a tak to režisér začlenil do jeho postavy.³¹⁾ Výstavba zápletky pevně stanovená nebyla, jen časová osa. Přes všechny proměny, který-

29) 'Harry Potter and the Philosopher's Stone (1997)', 1997, *Children's Literature Classics*, <<http://childlitterature.net/childlit/fantasy/harry.html>>, [cit. 24. 2. 2015].

30) J. K. Rowling, 'Written By: When Steve Met Jo', duben/květen 2011, *Bluetoad* http://bluetoad.com/display_article.php?id=705240 [cit. 29. 1. 2016]. O autorčině odhalení, že Brumbál je gay, jsem psala už jinde: Kristin Thompson, 'Rowling's revelations: Who wants to know?' 28. října 2007, *Observations on Film Art*, <<http://www.davidbordwell.net/blog/2007/10/28/rowlings-revelations-who-wants-to-know/>>, [cit. 10. 1. 2016].

31) Kate Kellaway, 'Richard Linklater and Ellar Coltrane: 'Making Boyhood was a dear process'', 6. června 2014, *The Guardian*, <<http://www.theguardian.com/film/2014/jul/06/richard-linklater-ellar-coltrane-boyhood-interview-dear-process>>, [cit. 24. 2. 2015].

mi Coltraneův vzhled procházel, jak rostl, nemohl herec nikdy vypadat pro svou roli nevhodně, protože ji sám definoval a předurčoval.

Totéž nelze říct o potterovských filmových hvězdách. Nikdo nedokázal předpovědět, jak budou vypadat za deset let a jestli se budou hodit pro své postavy v do té doby neznámé zápletky, jež už byla ale do detailu naplánovaná.

Celkově vzato ale filmařům v průběhu natáčení přálo štěstí. Proměny byly věrohodné. Zatímco všechny tři hlavní postavy byly na začátku roztomilé (**obr. 10**), tak jak herci rostli, Grint v roli Rona o svou roztomilost přišel. Jeho vcelku tuctový zevnějšek se dobře hodí k jeho narůstající žárlivosti na Harryho, jež je obzvlášť důležitá pro OHNIVÝ POHÁR (2005, **obr. 12**) a RELIKVIE SMRTI — ČÁST PRVNÍ (2010). Radcliffe si víceméně udržel stejný

Obr. 12. Ronova žárlivost v OHNIVÉM POHÁRU.

Obr. 13. Z Harryho se stává pohledný mladý muž ve VĚZNI Z AZKABANU.

Obr. 14. Hermiona na plesu s Viktorem Krumem v OHNIVÉM POHÁRU.

Obr. 15. Mladý Draco Malfoy v KAMENI MUDRCŮ (s Crabbem po pravici). Černé špičaté čarodějnické klobouky, odpovídající knižní předloze, se už v dalších dílech chytře neobjevily.

Obr. 16. Dospělý Draco v PRINCI DVOJÍ KRVE.

vzhled. Jak dorůstal, z roztomilého dítěte se stal roztomile pohledný mladík (**obr. 13**). Watsonová se proměnila v krásnou mladou ženu, jak si ostatní postavy najednou uvědomí v plesové scéně OHNIVÉHO POHÁRU (**obr. 14**).

Totéž se potvrdilo v případě vedlejších postav. Felton coby Draco začal v KAMENI MUDRCŮ jako rozmazlený spratek (**obr. 15**). Postupně se proměnil v duševně trýzněného budoucího vraha, v němž se pozvolna probouzí hlas svědomí (**obr. 16**).

Bonnie Wrightová hraje Ginny Weasleyovou, zpočátku stydlivou dívku, tak moc okouzlenou Harrym Potterem, že v jeho přítomnosti není schopná říct ani slovo (**obr. 17**). O čtyři skutečné roky později v OHNIVÉM POHÁRU vypadá pořád skoro stejně (**obr. 18**) a filmaři se dost možná báli, aby na konci série působila dostatečně dospěle a nebylo těžké přijmout, že se do ní Harry zamiluje a vezme si ji.

Její mladistvý vzhled ale na druhou stranu jde ruku v ruce s předlohou ve scéně, kde by Ginny kvůli tomu, že je o rok za ostatními — teprve ve třetím ročníku — nemohla jít na ples, ledaže by měla za partnera čtvrtáka, a tak přijme nabídku Nevilla Longbottoma poté, co jej odmítne Hermiona. V knižce Ginny své volby tak trochu lituje, jelikož jí Neville při tanci v jednom kuse nemotorně šlape na nohu. Ve filmu její mládí znesnadňuje představu, že by ona a Neville mohli být jako potenciální pár bráni vážně. Štěstí opět stálo na straně filmařů, a když přišel čas na rozvinutí románku z knihy, z Wrightové už byla mladá žena (**obr. 19**).

Tím nejpůsobivějším důkazem šťastné ruky, kterou filmaři při výběru obsazení měli, je bezpochyby Matthew Lewis jako Neville Longbottom. Nevilla prvně zahlédneme zkra-

Obr. 17. Stydlivá Ginny je Harrym tak okouzlena, že nevykne ani slovo, když se prvně setkají v TAJEMNÉ KOMNATĚ.

Obr. 18. Stále mladinká Ginny s Nevillem Longbottomem na plese v OHNIVÉM POHÁRU.

Obr. 19. Ginny vyrostla do krásy právě včas pro romantický vztah v RELIKVIÍCH SMRTI — ČÁST PRVNÍ.

je KAMENE MUDRCŮ a rychle zaujme místo třídního hňupa. Ve vlaku do Bradavic ztratí svoji ropuchu a hned od začátku školy se projevuje jako zapomnětlivý nemotora bez známky sebevědomí, špatný student. Tato kombinace mu zdá se předurčuje věčný osud komické figurky. Mladý Lewis s buclatými tvářičkami, předkusem a bázlivým, ostražitým výrazem ve tváři je dokonalým ztělesněním této role (**obr. 20**).

Rowlingová pečlivě motivuje postupný nárůst Nevillova sebevědomí. **Obr. 20** zachycuje moment z vyvrcholení KAMENE MUDRCŮ, když mu Brumbál uděluje body navíc. Na nich závisí výhra Třídního poháru toho roku. Jak se dá předpokládat, Harry, Hermiona a Ron po jednom obdrží 50 bodů za své hrdinské činy při zmaření Voldemortova pokusu

Obr. 20. Neville překvapen body od Brumbála v KAMENI MUDRCŮ.

Obr. 21. Neville, již zcela k nepoznání od svého někdejšího já, uspěje ve VĚZNI Z AZKABANU.

Obr. 22. Neville získává sebevědomí při obraně Harryho ve FÉNIXOVĚ ŘÁDU.

Obr. 23. Nevillův hrdinský střet s Voldemortem v RELIKVÍÍCH SMRTI — ČÁST DRUHÁ.

vrátit se do své hmotné podoby. Ale Neville, jemuž se nepodařilo rozmluvit jim jejich nebezpečný podnik, získává deset bodů za statečnost svého úsilí — deset bodů potřebných pro posunutí Nebelvíru na první místo. Neville je z toho úplně v šoku, nicméně ve třetím díle (a filmu) to nevypadá, že by jeho sebevědomí nějak zvlášť narostlo. Avšak ve třetím díle, VĚZNI Z AZKABANU, Neville pod Lupinovým vedením dokáže porazit proměňujícího se bubáka — jde o jeho první školní úspěch (**obr. 21**). V následujícím OHNIVÉM POHÁRU vidíme první náznaky Nevillovy tragické minulosti: jeho rodiče, hrdinské postavy předchozího boje proti Voldemortovi, byli mučeni tak dlouho, až přišli o rozum, a Nevilla vychovávala náročná babička, která pro jeho nedostatky měla pramálo trpělivosti. (Ve filmové sérii je tato epizoda načrtnuta jen krátce.)

Později Neville zjistí, že má vlohy pro bylinkářství (v knize je to popsáno explicitně, ne však ve filmové sérii, i když v jednom díle se Neville namísto své ropuchy objeví s vzácnou rostlinou v ruce). V OHNIVÉM POHÁRU vezme Ginny na ples (**obr. 18**). Ve FÉNIXOVĚ ŘÁDU (2007) začne Dolores Umbridgeová usilovat o vedení Bradavic, zavádět svá orwellovská pravidla a plánovat, jak nahradí Brumbála, pročez se Harry uvolí učit ostatní studenty obranu proti černé magii. Po neslavném rozjezdu si Neville (který mezitím Harryho výrazně přerostl) pozvolna a s vážnou odhodlaností nakonec osvojí důležitá zaklínadla, potřebná pro nadcházející bitvy „Brumbálový armády“, jak se skupina sama nazve (**obr. 22**).

Nakonec se z Nevilla stane jeden z hrdinů závěrečného souboje s Voldemortem. Během posledních dvou knih/tří filmů Harry s Brumbálem a po jeho smrti pak s Ronem a Hermionou hledají a ničí viteály (šest tajemných předmětů, do kterých Voldemort schoval části své duše ve snaze dosáhnout nesmrtelnosti). Pět z nich zneškodní hlavní trio, ale je to Neville, kdo se na pobořeném nádvoří Bradavic vzepře Voldemortovi a zničí šestý viteál (**obr. 23**). To Harrymu umožní Voldemorta zabít.

Z Lewis se vyklubal pohledný mladík, po všech stránkách vhodný pro roli odhodlaného a chrabrého Nevilla. (Lewisova nečekaná proměna byla samo sebou námětem řady internetových komentářů.³²⁾ Najdeme mezi nimi nemálo obdivných povzdechů.) Ani ten neoptimističtější castingový režisér nemohl tušit, že se jedenáctiletý Lewis tak promění a dokonale naplní obraz své postavy na konci jejího vývojového oblouku. O to víc, když tento konec byl pro všechny kromě Rowlingové naprosto nepředvídatelný. (Čtenáře jistě potěší, že v knize se z Nevilla stane profesor bylinkářství v Bradavicích, i když ve filmu o tom není ani zmínky.)

V tom dle mého názoru spočívá největší výhoda filmu oproti knize, a dost možná bylo zapotřebí právě CHLAPECTVÍ, abychom si to plně uvědomili. Navzdory svým stylistickým nedostatkům vytváří Rowlingová rozsáhlou komplexní zápletku a v knihách si to vychutnáme beze zbytku. Zdatně zvládá vykreslit širokou škálu fascinujících a zábavných postav

32) Lauren Yapalater, 'Neville Longbottom Turned into a Beautiful Swan,' 31. května 2013, *BuzzFeed*, <<http://www.buzzfeed.com/lyapalater/neville-longbottom-turned-into-a-beautiful-swan#.tfMb9Nr9mR>> [cit. 24. 2. 2015]; Ashleigh Rainbird, 'Nerdy Neville Longbottom grows up: Actor Matthew Lewis unrecognisable from Harry Potter role,' 27. listopadu 2012, *Mirror*, <<http://www.mirror.co.uk/3am/celebrity-news/matthew-lewis-unrecognisable-from-harry-potter-1458680>> [cit. 24. 2. 2015]; Emily Sheridan, 'Harry Potter star Matthew Lewis' magical transformation from geeky Neville Longbottom to red carpet hunk,' 15. července 2011, *Daily Mail*, <<http://www.dailymail.co.uk/tvshowbiz/article-2014932/Harry-Potter-star-Matthew-Lewis-transformation-geeky-Neville-hunk.html>>, [cit. 24. 2. 2015].

a dialogy, kterými promlouvají, zní lehce a patřičně. Ačkoli jsou filmy poměrně dlouhé, velká část těchto dialogů se do nich nedostala, nebo byly zhuštěny.

Filmové adaptace literárních předloh nám umožňují na vlastní oči vidět prostředí, postavy a dění, které kniha vizuálně vykreslit nedokáže. V případě filmové série s Harrym Potterem díky designu famfrpálového stadionu tento sport ožil a zvláštní efekty daly i ne-lidským postavám jako Dobby a Krátura zdání reálnosti. Nakonec to ale byli herci a jejich postupné proměny, kdo postavám dodal něco důležitějšího, co literární postavy nikdy mít nemohly. Kloves vzpomíná na jednu z prvních schůzek:

Pamatuji si, jak před desíti, jedenácti lety sedím v kanceláři s Lorenzem de Bonaventurou [mimo jiné producentem série TRANSFORMERS], Davidem Heymanem [producentem HARRYHO POTTERA] a Chrisem Columbem [režisérem prvních dvou filmů s Harrym Potterem] a vedeme patnáctiminutový rozhovor o zvláštních efektech. Řekl jsem jim: „Podívejte se, zvláštní efekty v tomhle filmu jsou ty děti. Když se ty tři děti dobře obsadí, nikdy to neskončí, ale když se netrefíte, nikdy to nebude fungovat.“³³⁾

Obr. 24. Tři ústřední hrdinové po deseti letech práce na sérii v RELIKVIÍCH SMRTI — ČÁST PRVNÍ.

Z anglického originálu *Harry Potter and the Twelve-Year Boyhood*
přeložil Pavel Smutný.

33) Steve Kloves, Steve Kloves Talks Harry Potter, tamtéž. Proměna postav během sedmi let je v *Relikviích smrti* bohužel do jisté míry podkopána epilogem „o 19 let později“. V románu je to snesitelné, protože si hrdiny prostě představíme starší. Osobně bych se bez toho obešla, i kdyby to znamenalo, že se nedozvíme o Nevillově profesorském postu a jménu Harryho syna — Albus Severus Potter (oboje jsou potěšující informace na závěr). Ve filmu ovšem herci, jež jsme viděli reálně vyrůstat po dobu sedmi let studia v Bradavicích (a deseti let produkce), nemohou najednou poskočit do středního věku. Někteří z herců působí vcelku uvěřitelně (Radcliffe plus minus, Watsonová ani náhodou), ale dívat se, jak hrají o dost starší postavy, je rušivým prvkem. I když jsem si vědoma, že Rowlingová je s epilogem svého díla z nevysvětlitelných příčin citově spjatá, z filmu měl být rozhodně vypuštěn.

Citované filmy:

56 Up (Michael Apted, Paul Almond, 2012), *7 Plus Seven* (Michael Apted, 1970), *Andy Griffith Show, The* (1960–1968), *Andy Hardy Comes Home* (Howard W. Koch, 1958), *Antoine a Colette* (Antoine et Colette; François Truffaut, 1962; součást *Lásky ve dvaceti letech*), *Creed* (Ryan Coogler, 2015), *Divo-ké dítě* (*L'Enfant sauvage*; François Truffaut, 1970), *Family Affair, A* (George B. Seitz, 1937), *Harry Potter a Fénixův řád* (*Harry Potter and the Order of the Phoenix*; David Yates, 2007), *Harry Potter a kámen mudrců* (*Harry Potter and the Philosopher's Stone*; Chris Columbus, 2001), *Harry Potter a Ohnivý pohár* (*Harry Potter and the Goblet of Fire*; Mike Newell, 2005), *Harry Potter a princ dvojí krve* (*Harry Potter and the Half-Blood Prince*; David Yates, 2009), *Harry Potter a Relikvie smrti — část první* (*Harry Potter and the Deathly Hallows: Part 1*; David Yates, 2010), *Harry Potter a Relikvie smrti — část druhá* (*Harry Potter and the Deathly Hallows: Part 2*; David Yates, 2011), *Harry Potter a tajemná komnata* (*Harry Potter and the Chamber of Secrets*, 2002), *Harry Potter a vězeň z Azkabanu* (*Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*; Alfonso Cuarón, 2004), *Chlapectví* (*Boyhood*; Richard Linklater, 2014), *Láska na útěku* (*L'Amour en fuite*; François Truffaut, 1979), *Láska ve dvaceti letech* (*L'Amour à vingt ans*; Renzo Rossellini, Šintaró Išihara, Marcel Ophüls, Andrzej Wajda, François Truffaut, 1962), *Love Laughs at Andy Hardy* (*Love Laughs at Andy Hardy*; Willis Goldbeck, 1946), *Marcela* (Helena Třeštková, 2006), *Nevěsta byla v černém* (*La Mariée était en noir*; François Truffaut, 1968), *Nikdo mne nemá rád* (*Les quatre cents coups*; François Truffaut, 1959), *Před půlnocí* (*Before Midnight*; Richard Linklater, 2013), *Před soumrakem* (*Before Sunset*; Richard Linklater, 2004), *Před úsvitem* (*Before Sunrise*; Richard Linklater, 1995), *Return to Meyberry* (Bob Sweeney, 1986), *Rocky* (John G. Avildsen, 1976), *Rodinný krb* (*Domicile conjugal*; François Truffaut, 1970), *Seven Up!* (Michael Apted, Paul Almond, 1964), *Sním či bdím?* (*Waking Life*; Richard Linklater, 2001), *Star Wars: Epizoda IV — Nová naděje* (*Star Wars: Episode IV — A New Hope*; George Lucas, 1977), *Star Wars: Síla se probouzí* (*Star Wars: The Force Awakens*; J. J. Abrams, 2015), *Suomisen Olli rakastuu* (Orvo Saarikivi, 1944), *Suomisen Olli yllättää* (Orvo Saarikivi, 1945), *Suomisen Ollin tempaus* (Orvo Saarikivi, 1942), *Suomisen perhe* (Toivo J. Särkkä, 1941), *Suomisen taiteilijat* (Orvo Saarikivi, 1943), *Taas tapaamme Suomisen perheen* (Toivo Särkkä, 1959), *Transformers* (Michael Bay, 2007), *Ukradené polibky* (*Baisers volés*; François Truffaut, 1968), *Zelený pokoj* (*La Chambre verte*; François Truffaut, 1978).